

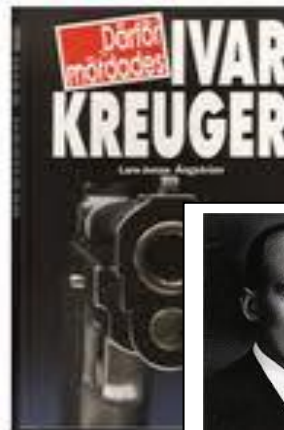
Jag har läst

”Därför mördades IVAR KREUGER”

Av Lars-Jonas Ångström

Sellin & Blomquist förlag i
samarbete med Den Svenska MARKNADEN
(1990)

Av Pia Hellertz
Ett par veckor i juni 2013

Ivar Kreuger

Jag frågade ett antal vänner, akademiker, universitetslärare, vilka associationer de fick när de hörde namnet Ivar Kreuger.

”Det var väl han som tog livet av sig” sa alla utom en som sa:

”Det blev visst inte klart varför han dog, om det var självmord eller mord”.

En sa också ”Kreugerkraschen”. Och jag fascinerades av hur oerhört starkt grundad en nu 80-årig myt har blivit, även hos de mest kunniga och samhällsorienterade. Det var till och med så att när jag började berätta vad jag läst i Lars-Jonas Ångströms fantastiskt gedigna forskning, så trodde ett par av mina vänner inte på det. ”Konspirationsteori”, sa båda. Detta trots att Ångströms bok publicerades år 1990, d.v.s. för över 20 år sedan. Innan dess hade han publicerat ett par artiklar där han argumenterade för varför det omöjligt kunde vara ett självmord. Jan Gillberg på DSM¹ träffade Ångström av en händelse på en flygresa år 1983 och blev fascinerad av berättelsen om att Kreuger inte begått självmord utan med största sannolikhet mördades.² Gillberg bad Ångström skriva en artikel. Det blev en artikel om 12 punkter som argumenterade för att det omöjligt kunde vara ett självmord. Gillberg kontaktade kriminalkommissarie Wincent Lange som var en av landets allra främsta kriminaltekniker och bad honom kritiskt granska Ångströms argument med ”falköga”³. Lange var enligt Gillberg ”tveklöst mycket imponerad av den insiktsfullhet Lars-Jonas Ångström utvecklat i ämnet liksom den pregnans, med vilken han återger sin analys”.

Boken är osynliggjord

En mycket märklig sak är att boken inte recenserades och knappt ens kommenterades av någon av de stora tidningarna när den publicerades. Den ansågs dessutom stå i motsättning till den ”gällande korrekta historieskrivningen” och blev inte föremål för någon närmare granskning. Det kanske är som Jan Gillberg skriver i DSM nr 4/2000 att boken är så pass krävande att ta till sig och skriva om, om man inte vill ”framstå som korkad”. Ja det är en faktaspäckad text, men man kan läsa den på olika sätt.

Men inte bara boken blev osynliggjord. En intressant information får jag genom Jan Gillbergs artikel i DSM 3/2000 där han berättar om sitt möte med Maria-Pia Boëthius. Hon hade skrivit en bok där hon bland annat skriver om Ivar Kreuger och där hon avslutar boken

¹ DSM, Debatt-Sanningssökande-Mediakritik, www.dsm.nu. DSM.s nisch är: Att säga det som sällan sägs, men som borde sägas..., behöver sägas...

² Se Gillberg, Jan (2000) Berättelsen om hur jag blev övertygad om att Ivar Kreuger mördades, DSM nr 3/2000, http://www.dsm.nu/hur_jag_overtygades.html..

³ Se fotnot nr 2.

med att berätta att det inte fanns någon gravsten på Kreugers grav och hon använder orden ”Winner takes all”, d.v.s. även möjligheten att få en gravsten och därigenom bli synliggjord.

Gillberg och Boëthius gjorde sällskap igen till gravplatsen eftersom Gillberg ville försäkra sig om att Boëthius hade rätt. Och det hade hon. Så Gillberg ringde upp Ivar Kreugers brorson och ”sedan augusti 1998 finns det en vacker gravsten i bohuslänsk granit – dessutom tillräcklig stor för att inte kunna ’medtagas’”.

Mordet

Den 12 mars 1932 hittades Kreuger död i sin säng i Paris. Han hittades av två personer, varav den ena var hans hushållerska. Hon fick uppdraget att gå till polisen och anmäla det som hänt. Hon meddelade till dem att ”Ivar Kreuger har begått självmord”. Detta uttalande fick sen förödande konsekvenser, dels för själva polisutredningen men också för den hantering som händelsen fick i massmedia.

I princip omedelbart startade massmedia som i Sverige styrdes i huvudsak av Bonnierkoncernen sin desinformation om skeendet. Det blev ögonblickligen en världsnvyhet. Och myten spreds som en löpeld.

I vissa texter berättades att Kreuger tog sitt liv på grund av likviditetsproblem. I samma och i andra texter sprids idén om att Kreuger mådde psykiskt dåligt och fått ett nervöst sammanbrott och därför tog sitt liv. Intervjuer som Lars-Jonas Ångström redovisar visar att inget av detta stämmer med verkligheten.

Strax efter Kreugers död genomförde en obducent, docent Erik Karlmark, en preliminär granskning av Kreugers kropp, bland annat i närvaro av Kreugers då 22-åriga systerdotter Eva Dyrssen. Karlmark utropade: *"Detta är inte ett självmord. Det är ett mord."* Och han konstaterade att det var ett sticksår. Efter det fattade dåvarande landshövdingen i Stockholm Nils Eden beslut om att ingen obduktion skulle genomföras, trots familjens önskemål. Kroppen kremerades därefter mycket snabbt. Detaljer omkring detta har senare berättats dels av Lars-Jonas Ångström i en senare bok, *"Kreuger-Mordet"* som utkom år 2000, som jag inte har läst, och dels av Jan Gillberg som i flera DSM-artiklar redogjort för turerna omkring Kreuger-affären (se referenslista nedan).

Omfattande research

Lars-Jonas Ångström, som fyllde 84 år i juni 2013, har ägnat en stor del av sitt liv åt att undersöka Kreugers liv och händelserna omkring hans död. Han har själv varit verksam inom affärsvärlden och är en av *"samtidens mest betydande tekniska aktieanalytiker"*, enligt en namnlös recensent. Resultatet av forskningen är imponerande. Bland annat har han läst de 75 hyllmeter frisläppta Kreugerdokument som finns i Riksarkivet. Boken är på 373 sidor. De sista dryga 150 sidorna utgör dokumentation av inventarielistor, bokföring, leveransredovisningar, räkenskaper, brev, skrivelser, protokoll och mycket, mycket mera. Ångström har verkligen grävt mycket djupt. Och om den som läst boken fortfarande tror på självmordsmyten har läst den som f-n läser Bibeln. Enligt Bankrättsföreningens Mats Lönnblad kastar Ångström *"ett nytt och sensationellt ljus över de mest spännande och dynamiska avsnitten i förra seklets ekonomiska historia."*⁴ Aftonbladet skriver redan år 2000 i en kort artikel att *"Efter denna skrift är man inte längre seriös om man fortsätter att driva teorin att Ivar Kreuger begick självmord genom att skjuta sig."*

Fast det finns faktiskt en och annan som fortfarande med kraft hävdar självmordsteorin. Henry Söderström refererar på hemsidan *Svenska Politiska Mord*⁵ till professor Jan Glete samt till Björn Gäfvert som i sin doktorsavhandling, *"Kreuger, Riksbanken och Regeringen"* (1979) beskriver och förklarar "självmordet" och dess orsaker. Lars-Jonas Ångström har i en mycket intressant "opposition" analyserat och kritiserat doktorsavhandlingen.⁶ Resultatet borde ha lett till, som Ångström skriver, att Gäfvert *"sedan avhandlingen lades fram /haft/ god tid på sig att uppleva den som djupt genant."* Avhandlingen bygger enligt Ångström på dels dålig källkritik, dels förvanskade uppgifter och dels, som Gäfvert själv tar upp, brist på källor. Han ger sig dessutom inte in i de mer känsliga områdena omkring Kreugers död, vilket Ångström menar är en stor brist i en akademisk avhandling.

Varför mördades Ivar Kreuger?

Ångström beskriver det enorma företagsimperium som Kreuger byggt upp under ett antal år. Kreuger reste till USA som ung och lärde sig bygga med betong, något han fick nytta av vid återkomsten i Sverige när han, tillsammans med sin barndomsvän, byggde upp företaget Kreuger & Toll. De byggde enligt Ångström *"kraftverksbyggen, broar, bostads- och affärsfastigheter, fabriker, fundamentet till Stockholms stadshus och t.o.m. Stockholms Stadion"*. Han byggde också NK-huset och Kungstornen i Stockholm.

⁴ Lönnblad, Mats (2009) *Trippelmordet på Ivar Kreuger*, Bankrättsföreningen.

⁵ Söderström, Henry (u.å.) *Kreugerkraschens dunkla frågor*, Svenska Politiska Mord, <http://www.politiskamord.com/kindex.html>

⁶ Ångström, Lars-Jonas (2000) *Om jag hade varit opponert – Björn Gäfvert: Kreuger, Riksbanken och Regeringen* – DSM nr 4/2000.

En rolig berättelse var när han fick i uppdrag att bygga en affärsfastighet (i hörnet Kungsgatan/Norrlandsgatan) och i kontraktet stipulerades det att byggnadsfirman, d.v.s. Kreuger & Toll, skulle betala 5 000 kronor för varje dag som bygget försenades, men under förutsättning att de skulle få motsvarande belopp för varje dag som bygget var färdigt före angiven tid. Uppdragsgivaren kände sig trygg eftersom det var på väg att bli vinter och visste att byggen då försenades av vädret. Denne hade då ingen aning om att Kreuger under sina praktikår i utlandet lärt sig bygga in och täcka över med presenningar. Så istället för en försening så var bygget klart två månader före utsatt tid och Kreuger & Toll kunde kamma hem en extra vinst på ca 300 000 kronor, en ofantlig summa på den tiden.

Ivar Kreuger är dock mest känd för sitt tändsticksimperium. Han kallades också för ”Tändstickskungen”. Han förmedlade stora billiga lån till behövande länder mot att han fick monopol på tändstickstillverkningen i landet. De billiga lånen kunde han förmedla genom att han lånade pengar i USA till låg ränta, något som även exempelvis bankimperiet JP Morgan gjorde, men Kreuger lade sig på en lägre låneränta. Självklart fick han därmed mäktiga fiender, både i USA, i Ryssland och i Sverige. Hans sätt att driva sina företag blev ett allvarligt hot.

Kreuger var en visionär. Han insåg tidigt telefonins möjligheter och han köpte LM Ericson, men det var ett av de bolag som Wallenbergfamiljen ville äga.

Kreugers personlighet

Var Kreuger en svindlare och bedragare som hans belackare beskrivit honom som? Eller var han, som Ångström beskriver, en fredssträvande personlighet som genom sina lån försökte åstadkomma fred och stabilitet i länder. Det är svårt att i all information och desinformation försöka få en bild av Kreuger som människa, i synnerhet efter den korta studietid jag ägnat åt frågan. Ångström skriver: *”Det finns ingen under perioden 1920-1932 som arbetade så mycket för en stabilisering av den europeiska ekonomin som Ivar Kreuger, men det fanns åtskilliga som for omkring och pratade och som arbetade emot den.”*

En liten berättelse som jag som pedagogiskt intresserad lärare⁷ under många år tyckte var rolig, var när han i skolan *”sätte fusket i system”*. Enligt Ångström lär det ha gått till så att när Kreuger upptäckte att bara vissa elever kunde dra nytta av att fuska så *”organiserade han fusket så att alla kunde bli delaktiva och ge den ’hjälp’ som behövdes.”* Ångström fortsätter med att konstatera att *”Man kan om man vill säga att det faktiskt var Ivar Kreuger som införde grupparbetet i skolan och sedan lät de olika grupperna ta del av varandras resultat – till allas belåtenhet”* (sid. 24). Till skillnad från Kreugers kritiker, som tolkat denna berättelse och flera liknande som ett bevis för hans bedrägliga personlighet så tolkar jag händelsen som ett tecken på den generositet och hjälpsamhet som även andra berättelser ger en antydning om.

Jan Gillberg har skrivit en bok med rubriken *”Trippelmordet”* år 2007 (som jag inte läst). Gillberg menar att Kreuger utsattes för tre mord. Förutom att Kreuger mördades fysiskt, så blev han efter mordet *”skamligt förtalad och beljugen”*. Dessutom *”rånkördades”* han, d.v.s. alla hans tillgångar fördelades på ett märkligt sätt, snabbt och effektivt efter mordet mellan olika intressenter, bland andra familjen Wallenberg, vilket Ångström mycket detaljerat redogör för. Familjen Kreuger fick ingenting.

Kreuger hade många fiender, bland andra de stora internationella och nationella bankfamiljerna, exempelvis JP Morgan och Wallenbergfamiljen samt Bonnierimperiet, men också ryska makthavare. Kreuger hade sannerligen blivit ett stort hot mot bådenationella och internationella finansintressen och mordet blev en tydlig befrielse och räddning för många, som hotades av konkurser och andra finansiella problem. Vem som mördade honom finns det flera teorier om.

⁷ Jag har skrivit mina fil.kand.- och fil.mag.-uppsatser, min doktorsavhandling samt en bok om Färdighetsbaserat lärande om pedagogiska frågor.

Filmen om Kreuger

En teori framfördes av filmaren Lars Molin i filmen *"Ivar Kreuger"* från 1998, som beskrivs som *"den fascinerande historien om en av Sveriges främsta affärsmän någonsin"*. Den gick som serie i tre entimmarsavsnitt på TV. Jag har tittat på den igen och det var en intressant upplevelse efter att ha läst Ångströms bok. Berättelserna fick liv genom skådespelarnas rollgestaltningar. Filmen gjordes åtta år efter det att Ångströms bok publicerats och jag undrar om Lars Molin läst boken. I vilket fall framför han teorin att Kreuger egentligen ville ta sitt liv på grund av den katastrofala likviditetssituation han hamnat i, men klarade det inte själv utan lyckades övertala sin finska älskarinna, spelad av Regina Lund, att trycka av pistolen. Hon placerade pistolen vid hans vänstra hand, där den enligt utredarna hittades. Detta var ett av argumenten mot självmordet eftersom Kreuger var högerhänt. Intressant är att filmen fick lovord av pressen enligt baksidestexten, men har i annat sammanhang beskrivits av Kerstin Hallert⁸ som Molins *"första fiasko"*. Johan Rabaeus gör en underbar rolltolkning av Ivar Kreuger. Kerstin Hallert ger en annan intressant information i samma artikel. Hon beskriver att det under tidigt 90-tal planerades *"det första och enda filmprojekt som skulle bryta tystnaden inspirerad av Lars-Jonas Ångströms bok 'Därför mördades Ivar Kreuger'"*. Hasse Alfredsson skulle göra huvudrollen. Allt var planerat och förberett och Ångström skulle faktagranska. *"Men en folkkär kändis i spetsen för uppgörelsen blev för mycket för somliga. Alfredsson fick plötsligt erbjudande att bli chef för Skansen – enligt journalisten Jan Gillberg villkorat med avhopp från serien."* Hasse Alfredsson antydde vid en intervju: *"Ivar Kreuger har tydligen fortfarande sina fiender."*

I en artikel i Aftonbladet den 8 februari 1999, dagen efter Lars Molins död, skriven av Anette Holmqvist och Stefan Sjödin, berättar producenten för TV-serien Örjan Enström om Kreuger: *"Nu talade vi om en fortsättning, om tiden efter 1932 med konkursen och plundringen av konkursboet. Fortsättningen skulle definitivt bli en biofilm. Lars Molin var besviken för att första delen inte gick på stor duk."*

Kreugers motståndare och fiender

Ångström redovisar i ett särskilt kapitel vilka som kan anses vara Kreugers allvarligaste motståndare och därmed hans fiender. Han presenterar Rysslands anledning till att känna sig hotade. I en tidningsartikel som Ångström kopierat in i boken (på bildsidorna mellan sid. 174 och 175) står det *"Då Kreuger och Stalin brottades om Europa. Kreuger ville lägga om hela bolsjeviksystemet"*. Ångström beskriver Morgangruppens (JP Morgan) situation och han beskriver Wallenberggruppens agerande både före och efter mordet. Dessutom presenterar han Bonnierfamiljen som en tung motståndare. Bonnierfamiljen hade makten över massmedia och enligt Ångström var de snabba att sprida desinformation om mordet och om Kreugers finansiella situation med mera. Isabelle Ståhl skriver i artikeln *"Bonnierkoncernen är ett hot mot demokratin"* år 2011⁹:

Bonniers äger förutom DN Expressen, DI, TV4, Svensk filmindustri, otaliga magasin och Bonnierförlagen som ger ut 500 böcker per år. DN Kultur samarbetar med Bonnierägda internetbokhandeln Adlibris och Malou driver Bonnierbokklubb i TV4. Nyligen köpte Bonniers upp Pocketgrossisten vilket kan ses som ett direkt hot mot mångfalden på den svenska bokmarknaden. Bonniers utnyttjar sin dominerande ställning på marknaden alltmer för att gynna den egna försäljningen, något som knappast borde gå ihop med den svenska konkurrenslagstiftningen. De säger sig värna om mångfalden i kulturutbudet, men få saker tyder på det.

⁸ Hallert, Kerstin (2009) *En skål för Ivar Kreuger*, blogg "Kerstin Hallert och Paris"

⁹ <http://www.newsmill.se/artikel/2010/03/18/bonnierkoncernen-r-ett-hot-mot-demokratin>.

Enligt Wikipedia ingår 175 företag i Bonnierkoncernen. De hade stor makt redan på Kreugers tid enligt Ångström och de utövade den makten genom att sprida desinformation och lögner om mordet och om Kreugers person och finansiella situation.

En strategi som Kreugers fiender använde sig av var att sprida negativa rykten om de företag som Kreuger ägde och dess ekonomiska värden, vilket påverkade börsen negativt. Dessutom spekulerade de mot och spred lögner om aktier och värdepapper på ett sätt som skapade kris för Kreuger. Ångström skriver¹⁰ att Kreuger trots det *”hade alla trumf på handen och har skaffat erforderliga bevis mot dem, som agerade mot honom och att han måste resa till Stockholm så snart som möjligt.”* Detta var i mars 1932, d.v.s. strax innan han mördades.

Avslutningsvis

Helt klart är att både Ångströms mycket spännande bok och alla de efterföljande artiklar jag läst visar att det finns många, många oklarheter och märkliga ageranden omkring mordet på Ivar Kreuger. Det har skrivits väldigt många böcker med olika fokus och perspektiv. Henry Söderström har i sin uppsats som publicerats på sidan Svenska Politiska Mord¹¹ redovisat en lång referenslista. Han betonar inledningsvis att det *”är nödvändigt, att det någon gång uppträder en opartisk historieskrivning, som klarlägger vad som skedde i det som skedde och de dolda intriger, som förekom under de väldiga kapitalöverflyttningarna vid Kreuger-koncernens störtande.”*

Varför är dessa händelser, som ju hände för drygt 80 år sedan, fortfarande av intresse? Jag menar att om något som detta kunde hända då, med de finansiella intressen och de maktkoncentrationer och maktkamper som pågick då, så kan det mycket väl hända igen – och sannolikt händer det hela tiden utan att vi vanliga medborgare, som inte är involverade har en aning om det. Vi märker det kanske om någon modig ”whistle blåsare” vågar skvallra.

Jan Gillberg skriver i en artikel i DSM nr 4/2012 med titeln *”Den Svenska Rättstaten Från Förfall till Sammanbrott”* om mörkläggarkulturen: *”Att mörklägga i ’stadsnyttans tjänst’ har med åren utvecklats till en för Sverige utmärkande kultur – en Mörkläggarkultur”* och han räknar upp en lista av ”affärer” som han anser ha blivit mörklägda, en lista som börjar med Ivar Kreuger. I listan på 22 ”affärer” finns tvångssteriliseringarna åren 1934-1975, balt- och tyskutlämningen 1945-46, ”bordellaffären” 1977-78 (justitieminister Lennart Geijers kontakter med prostituerade), mordet på Olof Palme, Estonia-katastrofen¹², Da Costa-fallet, fallet Thomas Quick och fallet Julian Assange. Det är hög tid att mörkläggarkulturen avslöjas och att sanningar blir framlyfta i ljuset samt att eventuella brottslingar blir lagförda. Även om vissa händelser kan ha preskriberats så behöver svenska folket få veta sanningarna.

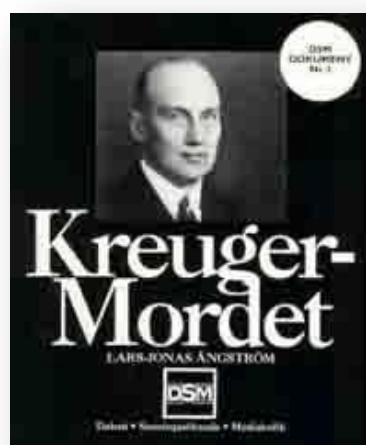
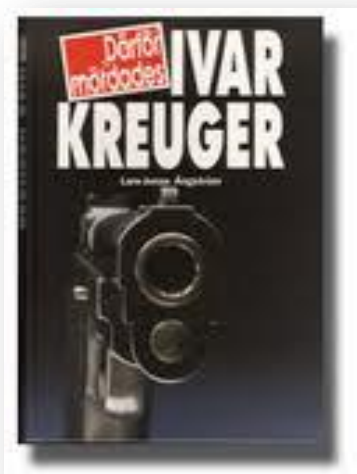
Rekommenderar jag Lars-Jonas Ångströms bok? Ja, absolut. Den kan läsas på flera sätt. Man behöver inte vara speciellt ekonomiskt eller politiskt kunnig eller ens intresserad, utan man kan då hoppa över massor med sidor. Då kan man läsa boken som en mycket intressant ”sommardeckare”, baserad på en ”true story”. Om man är intresserad av att försöka förstå hur den extrema makten kan agera för att öka sin makt och tillintetgöra sina fiender, så är boken en lärorik läsoplevelse.

Många naiva fjäll föll från mina ögon.

¹⁰ Ångström, Lars-Jonas (2000) *Om jag hade varit opponent – Björn Gäfvert: Kreuger, Riksbanken och Regeringen* – DSM nr 4/2000.

¹¹ Söderström, Henry (u.å.) *Kreugerkraschens dunkla frågor*, Svenska Politiska Mord, <http://www.politiskamord.com/kindex.html>

¹² I samband med Estonias förlisning berättas att det på fartyget, förutom de 852 personer som omkom, funnits 150 kurdiska flyktingar gömda i containrar, samt det ryska krigsmaterial som det senare framkommit fanns med på Estonia.

Referenslista till övriga källor jag läst

- Aftonbladet (2000) *Ivar Kreuger mördades – men inte med pistol?* AB 30 maj.
- Borgström, Henric (2012) 80 år sedan Ivar Kreuger... *Borgströms Blogg*, 2 mars.
- Edelstam, Anne (2012) 80 år sedan Ivar Kreugers död i Paris, *Anne Edelstam's articles from Paris*.
- Fant, Kenne (1977) *Torkpojken*, Vår Bok "En berömvärd journalistisk prestation. Fant har t.o.m. lyckats snoka reda på en del nya källor" (Expressen)
- Fredin, Tore (2006) *Sverige, en synarkistisk modell*, Ny Solidaritet.
- Gillberg, Jan (2000) Berättelsen om hur jag blev övertygad om att Ivar Kreuger mördades, *DSM* nr 3/2000.
- Gillberg, Jan (2000) "... och till detta kommer alla dessa desinformerade LEGOSKRIBENTER." *DSM* nr 4/2000.
- Gillberg, Jan (2005) Om Ivar Kreuger hade fått leva, *DSM* nr 3/2005.
- Gillberg, Jan (2012a) Ivar Kreugers död inget mysterium, *DSM* nr 4/2012.
- Gillberg, Jan (2012b) Den Svenska Rättstaten Från Förfall till Sammanbrott, *DSM* nr 4/2012.
- Gillberg, Jan (2012) Mystiken kring obduktionen av Ivar Kreuger, *DSM* nr 5/2012.
- Hallert, Kerstin (2009) *En skål för Ivar Kreuger*, blogg "Kerstin Hallert och Paris"
- Holmqvist, Anette & Sjödin, Stefan (1999) "Pappas sista tid var lycklig" – Regissören Lars Molin dog i hjärtinfarkt i går, *Aftonbladet*, den 8 februari 1999-
- Lönnerblad, Mats (2000) Recension av Lars-Jonas Ångströms bok "Därför mördades Ivar Kreuger", www.bankrattsforeningen.org.se/tidning45.html.
- Lönnerblad, Mats (2009) *Trippelmordet på Ivar Kreuger*, Bankrättsföreningen.

Molin, Lars (1998) Ivar Kreuger – Den fascinerande historien om en av Sveriges främsta affärsmän någonsin. DVD. ”En dramatisk skildring av de turer som ledde till den berömda Kreugerkraschen”.

Nordfront (u.å.) Ivar Kreuger – ingenjören som utmanade finanseliten, www.nordfront.se.

Snabbliden.se (u.å.) Självmord eller mord på Ivar Kreuger?
www.skelleftehamn.nu/snabbliden/artiklar/

Söderström, Henry (u.å.) Kreugerkraschens dunkla frågor, Svenska Politiska Mord,
<http://www.politiskamord.com/kindex.html>

Ångström, Lars-Jonas (2000) Om jag hade varit opponent – Björn Gäfvert: Kreuger, Riksbanken och Regeringen – DSM nr 4/2000.

